

PRÒLEG

JOSEP M. GUIX I FERRERES

Em plau de ser present en aquest acte i agraeixo als seus responsables l'oportunitat que m'han brindat de poder-lo presidir i de pronunciar-hi unes paraules.

Com la majoria de vosaltres ja sap, sóc un enamorat del Montseny. Purificant i sublimant una expressió, malauradament de molta actualitat, podríem dir que el Montseny i jo, des de fa una quarantena d'anys, formem una "parella de fet", en la qual el nostre amor mai no ha estat secret, sinó sempre ben palès, i cada cop és més veritable i intens. El meu amor al Montseny, més que a la flama crepitant i espetegadissa alimentada de feixina i de gatoses, s'assembla al caliu silenciós, cordial i serè que deixen el tions de roure i d'alzina plens d'anys i de clivells.

El meu amor al Montseny s'ha abeurat, gairabé a parts iguals, en dues fonts: en la lectura d'algunes obres selectes sobre aquesta muntanya i en el contacte directe i vital amb ella. El descobriment del Montseny a través de la lectura fou més matiner, gràcies, sobretot, a la poesia de Verdaguer i de Guearau de Liost, als quals, anys més tard, s'afegiria la prosa deliciosa de Mn. Pere Ribot en el seu llibre *El Montseny* i la de Marià Manent, en *El vel de Maia*. El contacte directe amb la muntanya –combinat amb les lectures esmentades– començà l'estiu de 1958 i, des de llavors, no s'ha estroncat mai més. Aquest contacte ha tingut dues motivacions principals: d'una banda, les vacances i el ministeri sacerdotal aquí al Brull, durant el mes d'agost i, d'altra banda, la devoció al Matagalls, que es tradueix en la meva participació en quinze aplecs (en els quals he presidit la celebració de la missa i hi he predicat l'homilia) i en una vintena de pujades més, en la majoria de les quals també hi he celebrat la missa, sempre amb participació de fidels.

Les muntanyes –especialment quan són altes– semblen aureolades d'un invisible halo sagrat. En la majoria de les religions són considerades com un indret privilegiat on el cel toca la terra, probablement com a conseqüència de la seva atrevida inquietud vertical i del misteri que les envolta.

També en la nostra religió hi ha muntanyes privilegiades que juguen un paper important en la història de la salvació. Així, per exemple, en l'Antiga Aliança, són famosos el Mòria, el Carmel, l'Horeb o Sinaí... Aquesta darrera muntanya és el lloc de la revelació per excel·lència, la terra santa on Moisès fou cridat i es refugià Elies, cim que Déu féu sagrat pel do de la seva llei i per la presència de la seva glòria.

En el Nou Testament, les muntanyes són l'escenari preferit per Jesús; li abellia de retirar-s'hi per trobar-hi la solitud i capbussar-se en la intimitat del seu Pare a través de l'oració. La muntanya de les temptacions i de les benau-

rances, el Tabor i, sobretot, l'Hort de les Oliveres i el Calvari són muntanyes o turons amarats de la presència salvífica del Senyor.

La Bíblia –especialment el llibre dels Salms– és brufada d'imatges bellíssimes en què les muntanyes tenen un paper destacat. Així, per exemple, hi llegim que les muntanyes tremolen quan Déu les mira, treuen fumarades quan les toca, es fonen davant seu... El salmista les convida a lloar Jahvè amb aquelles paraules: "Beneïu el Senyor, muntanyes i turons". I la seva resposta no es fa esperar: el Tabor i l'Hermon aclamen joioses el nom del Senyor, les muntanyes salten com moltons i els turons com anyells de la ramada.

Moltes de les nostres muntanyes són indrets on Déu es fa més fàcilment trobadís; especialment Montserrat, miracle català, temple ciclòpic, muntanya litúrgica, prodigi de l'omnipotència divina, meravella de la naturalesa...

Verdaguer és el nostre poeta marià per antonomàsia. Una part notable –per l'extensió, però més encara per la qualitat– de la seva producció mariana la tenim en el llibre *Montserrat*, que recull 52 composicions. Amb motiu de la Coronació de la Mare de Déu de Montserrat (1881), els poetes catalans oferiren un àlbum a la Moreneta que contenia les composicions escrites expressament per a aquest acte. A la primera pàgina, hi col·locaren l'"Himne de la coronació" de Verdaguer; d'aquesta manera era proclamat per sempre més com a poeta de Montserrat.

Quelcom semblant podria fer-se amb Mn. Cinto en relació amb el Montseny, que coneixia pam a pam i el duia dintre el cor. El Montseny va imprimir caràcter en Mn. Cinto i va plasmar la seva personalitat. Alguns ja ho van advertir i comentar, per exemple, Josep Miracle:

"Com les alzines, com els pins, com les farigoles del Montseny, que creixen i viuen de tant com xuclen la saba que els ve de dins mateix de la terra a la qual s'arrapen i en la qual furguen les arrels... així mateix Jacint Verdaguer resulta d'arrelat i d'apregonat a l'entranya del Montseny, nodrit de la seva saba i enfortit dels seus vents".

(J. Miracle, *Verdaguerianes*, 53-54).

Per això l'estimava tant el Montseny. Diu: "Si qui hi ha begut un estiu fresques i regalades aigües del Montseny no el pot oblidar més, ¿com l'oblidarà qui ha nascut a la seva ombra, qui ha jugat a la seva falda i ha passat en ella lo bo i millor de la vida?"

Si tenim presents aquestes dades, no ens estranyarem de les floretes que dedica a aquesta muntanya. N'espigolo unes quantes: "muntanya reina de les nostres muntanyes", "serra gegantina", "noble front de Catalunya", "marxa-peu de l'infinit", "pedró de Catalunya", "tità formidable de la meva terra", "pit de Catalunya".

Si el Canigó és el poema de la Catalunya de més enllà dels Pirineus, el Montseny hauria pogut ser el poema de la Catalunya de més ençà. Però quan va començar a escriure aquest poema titulat “Aires del Montseny”, ja se sentia massa vell i afeixugat per tot el drama que havia hagut de passar. El que ell probablement va pensar de fer i ja no tingué forces per a portar-ho a terme, va realitzar-ho trenta anys més tard Guerau de Liost en el poema “La muntanya d’ametistes”.

Tanmateix, al marge de tot el que hi ha en *Aires del Montseny*, Mn. Cinto va saber traslladar tot el que havia mamat en aquesta muntanya a l’Atlàntida. El Montseny és la pedrera de la qual Verdaguer va extreure –a més dels carres dels seus versos, les cançons, les rondalles i les tradicions– els accidents del terreny, els arbres, les plantes, els animals, els oficis, les eines dels pagesos, dels pastors i dels picapedrers que apareixen en l’Atlàntida.

Després de la muntanya de Montserrat, jo crec que la més coneguda, popular i visitada de Catalunya és el Montseny. Això es fa veritat palpable el segon diumenge de juliol amb motiu de l’Aplec de Matagalls.

Cada any, amb ocasió de l’Aplec, el Montseny, en poques hores, entra en moviment i agafa una escalfor humana que s’esmuny com un calfred de joia per tota la muntanya. Infants i joves, persones adultes i gent madura, ben calçats amb botes o xiruques, es van enfilant lentament per dreceres i corriols costeruts, pedregosos i escorxats per les pluges, traginant unes motxilles feixugues que cuiden rebentar de plenes, fins a arribar a la creu que s’alça segura i solemne al cim del Matagalls.

Els amics dels Aplecs de Matagalls són, en general, persones amb un gran sentit de la bellesa, de la religió i de la pàtria; són enamorats de la natura que desitgen abraçar horitzons amb la mirada i rabejar amb fruïció l’esguard en el cel, en les muntanyes i en les valls; són gent que frisa per fugir periòdicament del foll brogit i de la sutzura llefiscosa i agafadissa del consumisme mundà, per capbussar-se en el llibre immens i meravellós de la natura i descobrir-hi els traços i els murmuris divins que l’emplenen.

La creu de Matagalls té una història molt emotiva. El mes de juliol de 1840 hi fou plantada per sant Antoni M. Claret i un grup de llenyataires de Viladrau. Des de llavors –i, per ser més exactes, ja des d’abans– la creu corona aquella muntanya, que és el Tabor i l’altar de Catalunya. Arrelada fonament en la penya gegantina del Matagalls, la seva silueta adés es retalla majestuosa i solemne sobre el cel blau, adés és llepada per les ventades i les pluges, adés és encensada amb glopades o torterols de boira que pastura mandrosament per aquell cim o s’esfilagarsa en els seus braços.

Aquella creu, besada per tants sols i tantes neus, il·lumina tot Catalunya i, amb el silenci eloqüent dels seus braços oberts, fa arribar un missatge d’amor i de pau a tots els catalans. La identitat del nostre poble ha estat pastada a l’om-

bra de la creu. El poeta Boloix ho digué bellament: “La creu és la corona dels nostres quatre pals”.

Esbocinada per la neu de l'hivern i pels temporals de l'estiu, el bisbe Morgades va substituir la creu plantada pel P. Claret per una altra, feta amb dos troncs d'avet, el mes de setembre de 1894, i, de genolls davant d'ella, implorà les benediccions del cel sobre Catalunya. Uns anys més tard, al començament del nostre segle, la Sra. Renom, propietària del mas la Vila, va voler substituir la creu de Matagalls per una altra creu monumental de pedra que s'adigués amb la muntanya. El Dr. Torras i Bages va manifestar el desig de beneir-la. Inicialment, s'havia fixat el segon diumenge d'agost de 1909, però circumstàncies imprevistes –especialment la Setmana Tràgica– van impedir-ho i l'execució del projecte va retardar-se considerablement.

Verdaguer fou un enamorat del Montseny i d'aquesta creu. Fundà un setmanari que batejà amb el nom de la “Creu del Montseny”. Al peu d'aquella creu, el 3 de setembre de 1899, decidí d'escriure el llibre *Aires del Montseny*, recull en el qual aquesta creu està constantment present des del pròleg fins a l'apèndix. Adreçant-se a ella en la poesia titulada “Creu de Catalunya”, acaba dient:

*“Avet plantat al cor de nostra terra,
enfonsa més, enfonsa tes arrels;
arriba fins als cors que et fan la guerra,
per entre branques deixa'ls
veure somriure l'ull blau dels cels.
Eixampla més les branques gegantines,
amb tes ales soplujà els catalans,
l'espanyola niuada i les veïnes;
abriga a tots los homes.
a tots la Creu de Crist nos fa germans”*

Més encara; al peu d'aquesta creu que corona, serena i majestuosa la muntanya d'ametistes i que, des d'aquell cim senya tota la terra catalana, Mn. Cinto, pressentint ja la seva mort, el 18 d'agost de 1901, va escriure uns mots de comiat que són una confessió de fe cristiana i catalana i, ensem, un missatge a tot el nostre poble. Veu el destí i la plenitud de Catalunya a través d'una ruta netament espiritual i desitja que la creu sigui el senyal de perdurabilitat de la nostra pàtria. El text es titula: “Abraçant la creu del Montseny”, i diu així:

“Verament, la creu de Jesucrist sempre és hermosa i en totes bandes és escaienta i gran (...) Mes una creu com aqueixa, plantada al cim d'una muntanya que és lo pic de la nostra estimada terra, me sembla no solament un signe de possessió, sinó també de

presència de Déu sobre d'ella, i ensems un acte de fe, d'esperança i de caritat de la nostra pàtria (...). No em guanya ningú en amor a Catalunya, mes vull estimar-la avui, vull estimar-la demà, vull estimar-la sempre. Vull que aqueix amor no s'acabe amb una vida transitòria i fonedissa com la neu d'aquesta muntanya crucífera, sinó que desitjo estimar-la també des d'allí dalt, a on l'amor de l'home, unint-se amb l'amor de Déu com una guspira al sol, és d'eterna durada".

La creu de Matagalls, il·luminant i senyant Catalunya, fou el somni, l'obsessió de Mn. Cinto. Fou, alhora, el triomf de la seva fe. Tant de bo ho sigui també per a nosaltres.

Com a apèndix d'aquestes paraules que acabo d'adreçar-vos, permeteu-me que us presenti dues visions del Montseny, tal com jo el percebo. Són com dos flaixos que vaig expressar i encabir en uns versos escrits fa aproximadament un quart de segle.

La primera composició descriu l'aspecte ferreny, salvatge del Montseny un dia d'una gran tempesta d'estiu. L'altra ofereix la visió bucòlica, idíl·lica d'aquesta muntanya i d'aquests paratges amb Casademunt com a pretext.

Superant la meua vergonya ben lògica i explicable, us llegeixo aquests versos –coneguts ja d'alguns de vosaltres– que podrien tenir molt bé com a subtítol aquests dos mots: "Balbuceigs vergonyants"

TEMPESTA

*Un llamp rogenic esquerra dels núvols les entranyes
amb resplendor sinistra i udol escruixidor.
Trontollen les cingleres com barracots de canyes
i amb un rogall de fossa ressonen les muntanyes
tot tremolant de por.*

*L'aiguat cau i rebota damunt la terra eixuta,
eixampla i ennuega clivells i xaragalls,
afolla el niu recòndit de l'òliba i la xuta
i amb dent goluda escorxa la costeruda ruta
del Brull al Matagalls.*

*Pels cims bramula i xiula l'enfellonit oratge,
que amb xiscles funeraris s'afua entre el fullam.
Sembrant mort i ruïna, colpeix l'astor salvatge,
i esberla faigs i alzines trencant llur fort brancatge
el glavi encès del llamp.*

*L'horror sublim augmenta per frauds i fondalades
amb el rugit ombrívol del desbocat torrent,
que amb ràbia es despenya –les crines eriçades–
i arrenca arrels i roques, i romp les estacades
amb hòrrid cruiximent.*

*Tot el Montseny panteixa, convuls, foll de frisança,
agullonat amb ira per mil fiblons de foc.
Dintre el seu pit rebullen bufecs roncs de venjança,
sanglots apocalíptics..., talment l'esgarrijança
d'un còsmic enderroc.*

*Després de la tempesta, regala la cinglera,
s'esmuny l'aigua dels córrecs farcits de brossa i fang
i per les frauds pasturen grans llenques de bromera
semblant vivents sudaris escàpols de l'ossera
d'un tenebrós barranc.*

CASADEMUNT

*Ets gentil, mig senyora i mig pagesa,
casal, convent, masia i fortalesa,
un test de flors rurals i un niu d'ocells.
El bes dels anys, pastat de sol i brisa,
t'ha ungit d'aquest encant que a tots encisa,
t'ha deixat bruna i plena de clivells.*

*Dorms immersida en un estany de calma
que fa estremir amb un lleu calfred d'espalme
el ventijol i el frisament dels brots,
el dolç gotim dringant de les esquelles
i la destrat que amb cops cruels fa estelles
del teu silenci bategant de mots.*

*Xuclant perfums humits de matinada
abraça Matagalls d'una mirada,
clavat –encès de llum– en l'infinit.
I, quan t'adorms enmig dels camps flairosos
d'olors rurals –muts, trèmuls i amorosos–
eixams d'estels et vetllen a la nit.*